

rekva več stavkov, ktere naj potem sami skupaj zlagajo in s primernimi vezniki vežejo.

Ta nauk res prizadeva učeniku veliko truda, zategadel naj pa vsikdar pri berilnih vajah učence napeljuje, da opozujejo, kako se govorjenje v stavkih zveršuje. — Se vé da učenik, ki hoče ta nauk s pridom predavati, ne sme v književnosti popolnoma tujec biti.

Stavki, ki imajo enaki del (člen stavkov), se dajo skrajšati v en stavek, kteremu pravimo skrajšan ali skerčen stavek, ki se pa dá zopet v stavke razvezati, iz kterih je postal. (Glej „Gramatiko“!) (Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXIII.

U. Kdo bi mislil, da imajo tiste besede časi tolikanj različno pomembo, p. poreden pa vreden (cf. muthwillig po nemški, samo na sebi muth-willig, in po sedanjem pomenu).

T. Z unima besedama se vjemate vradni in vradnik.

U. Prav, ker se tolikrat rabi in tako mnogotero piše. Eni pišejo vradnik, drugi uradnik, tretji urednik, četerti vrednik, in ravno tako vrad, urad, ured, vred, in vradovati, vradnja itd.

T. Cigale piše v Volkovem nem.-slov. slovarji: Amt, ured (nicht urad, cfr. pola. urząd, urzędú, kroat. ured); Beamte, urednik, richtiger als uradnik, welches übrigens schon Gutschmann in dem ungetreue Beamtete betreffenden Sprichworte: uradnik okradnik anführt, cfr. das poln. urzędnik; ured, uredama, uredovati, uredsk, urednišk, uredništvo.

U. Pa se vendar ne razlaga iz vred ali uvred (noxa), ali vréden (corruptus), kar bi bilo po Gutschmanovo: uradnik okradnik?!

T. Lepše bi se dalo izpeljevati iz vréden (aptus, dignus) po staro- in novoslovenski. Pisati bi se móгло potlej vrednik, in strinjalo bi se z lat. dignitas, nemšk. Dignität, Ehrenamt, Würde, ämtliche Würde, Würdenträger, s slov. častnik (honorabilis, honoratus) itd.

U. Bog hotel, da bi vsi služabniki, bodisi mestni, de-

želni, državni ali cesarski, bodisi katerikoli, bili res vredniki, t. j. sami svoje službe, in po tem tudi časti in hvale vredni!

T. Ali, da se ima likati iz red (ordo), to nam spričuje ne le poljska, ampak tudi ruska, česka, serbska pisava. In opomniti se sme, da se naša beseda red skorej v vsih pomenih vjema z latinsko ordo (cf. stsl. čin' ordo, činiti ordinare, tudi hrov. činovnik).

U. Ako se zobrazuje iz red, se mora pa spet pisati vrednik, t. j. v red deti ali djati — dévati, in po tem ni razločka med vrednik (Redacteur) in vrednik (Beamte).

T. In vrednik (Ruhrwurz, Gutschm., Murko, gnaphalium. Linn.). Ime vrednik ima torej lahko več pomenov, kakor tudi glagol vrediti, vredovati sploh pomeni ordino, rego, dirigo, praeparo, administro itd.

U. Po tem takem bi se pa v slovenskem ne smelo pisati urednik z *u*, kakor sva se lani menila (Pom. XLI in XLII.), sicer bi bil spet „uradnik — okradnik“ na versti.

T. Dasiravno drugi Slovani pišejo *u* (ú ali au-), je vendar vterjena v slovenskem pisava z *v*, kakor dokazujejo izverstni knjižniki naši (Metelko, Podgorski i. dr.).

U. Kaj pa misliš o pisavi vradnik ali uradnik?

T. V tej obliki se da razlagati a) iz stsl. raditi (roditi), t. j. delati, curam gerere, opere, munere fungi, ter pisati vradovati, vradnik, ne pa uraditi (perficio, Vuk); ali pa, kar je že gotovo, b) iz red (ordo) z nosnikom, kateri se po narečjih različno piše in izgovarja (rad, rjad, rzad, ržad, re(n)d, řed), torej vrad, vradnik, vrjadnik, vržadnik itd.

U. Ali se da v slovenskem skazati, in ali ima kaj prilike?

T. Kakor se stsl. nosnik *a* v nsl. namestuje časi z *o*, časi z *u*, taka se godi tudi nosniku *e*, da ga narečeje naglasuje zdaj z *e*, zdaj z *a* ali *ja*, n. pr. jačmen, jazik po Dolenskem, pa tudi po družih krajih nam. ječmen, jezik; sjagla n. segla, svat svjat nam. svet (sanctus, svent, sviat, svejt, svět mundus, po nekterih krajih svajt, lajpa n. lejpa ali lépa, bajla n. bejla ali béla); jed in jad, jesti in jasti; pri ogerskih Slovencih prijati, začati n. prijeti, začeti (vid. Mikl. Lautl. pg. 235). Po vsem tem mi je celo prijetno, da so se mnogi mnogi pisatelji tudi v slovenskem poprijeli pisave vrad, vradni, vradnik, vradovati, vradnija, vradnišk, vradništvo. Lepo se a) določi pravi pomen in razloči od besede vrednik (Redacteur) in verdnik

(gnaphalium), b) vjema se nekoliko z rusovskim, poljskim in českim, in c) opravičiti se da celo v slovenskem.

Pisma dveh slovenskih učiteljev.

Na Zelenem polji 29. velikega travna 1864.

Dragi moj Tugoslave!

Ni še tako slabo s teboj, kakor sam misliš. Dokler človek dobrega sveta išče o pravem času, mu se še lahko pomaga. „Ako modrost v vašem sercu prebiva in spoznava vašo dušo napolnuje, bo dober svet vas ohranil“, rekel je pred več leti neki prav moder mož.

Pri tebi je tedaj, da se dobrega sveta poprimeš; svet pa, kterega ti podam, poterdila je skušnja popolnoma, zakaj vidiš na svetu gre vse tako, kakor se človek loti kakšne reči. To je tudi Pavliha dobro vedil, ko je teleta za rep čez breg vlekel. Z glavo noče naprej iti, tedaj naj gre pa ritensko.

Ko naš prvi očak dobrega sveta ni hotel vbogati in je rajše zapeljivi svet poslušal, je Bog drugo določil: „V potu svojega obraza boš svoj kruh jedel, umerl boš“. Nikjer še nisem bral, da bi bil učitelj izvzet od te splošne osode. Tedaj raja ni na tem svetu, vekomaj je zgubljen, terpljenje in težave čakajo vsakega, tedaj tudi učitelja. Kmeta tare nerodovitna zemlja in veliki davki, obertnika majhen zaslužek, tergoveca slabe kupčije, učitelj pa ima v šoli svoj križ z otroci. To je tisti križ, ki ga mora učitelj voljno nositi, ako hoče, da bo zgubljeni raj enkrat najdel. Vsak stan pa misli, da so njegove opravila naj težje, naj sitnejše. Bil je en človek, ki se je pritoževal nad stvarnikom, da je njemu tako velik križ naložil, kakoršnega sicer nobenemu. Stvarnik mu pokaže veliko križev, majhnih in velikih, in reče mu izbirati. Človek zbira in zbira, in primerja križe, ali ni ga bilo takega, da bi ga mogel nesti; poslednjič vendar najde enega, tega primeri in ga zadene. Glej, reče stvarniku, ta križ sem si zbral namesto svojega. In ravno to je tisti križ, kterega si dosihmal nosil, pravi stvarnik. Pri naši volji pa je, kako da križe nosimo, ali si hočemo križe obračati na zlo ali na dobiček.

Kakor se lotimo in poprimemo posla, tako pa gre.

Učiteljski stan je zares težaven, ali dvakrat težavniši temu, kdor se ne vede prav v njem. Praviš, da si veselje do